

माऊली मराठी व्याकरण - ४

१. भाषा आणि व्याकरण

- क. लिखित - पुस्तक, पत्र मौखिक - टेलिफोन, टेलिव्हिजन
 ख. १. मराठी २. हिंदी ३. इंग्रजी ४. पंजाबी ५. गुजराती
 ग. १. मौखिक २. लिखित ३. मौखिक

२. वर्ण-विचार

- क. १. दिवाळी २. पाटी ३. साखळी ४. हिरवा
 ख. १. नदी २. चिमणी ३. कावळा ४. गवत

३. शब्द

- क. १. गणेश २. देवालय ३. सरबत ४. घरी ५. आई ६. भास्कर ७. कढई

४. वाक्य

- क. १. शेतकरी शेतात परिश्रम करतात; म्हणूनच आपल्याला धान्य मिळते. २. क्रिकेट हा माझा आवडता खेळ आहे.
 ३. फुलपाखरूंचे रंग रंगबेरंगी असतात. ४. निळा रंग माझा आवडता रंग आहे. ५. हरीणाचे सौंदर्य मला खूप आवडते.

५. नाम

- क. १. माला २. पोपट ३. कासव ४. पक्षी, झाड ५. माणूस
 ख. सामान्यनाम - मुलगी, घर, नदी, कागद
 विशेषनाम - भारत, अकबर, कावेरी, मुंबई
 भाववाचक नाम - मालकी, गोडी, हुशारी, शौर्य
 ग. १. माधुर्य २. शौर्य ३. पौढत्व ४. नेतृत्व ५. गुलामगिरी
 ६. वेडेपणा ७. गारवा ८. हुशारी ९. थोरत्व १०. गावठी
 घ. १. विशेषनाम २. सामान्यनाम ३. भाववाचक नाम
 ४. सामान्यनाम ५. सामान्यनाम ६. विशेषनाम

६. लिंग

- क. पुल्लिंग - भाऊ, लोहार, मोर, दास, पुत्र, वाघ स्त्रीलिंग - कन्या, घोडी, दासी, माळीण, वाघीण, नात, नर्तिका
 ख. १. आई बाजारात भाजी आणायला गेली. २. गायिका सुंदर गाणे गाते. ३. विद्यार्थिनी शाळेत जात आहेत.
 ४. बालिका अंगणात खेळत आहे. ५. पक्षीण झाडावर बसली आहे. ६. भारतात अनेक वीरंगणा झाल्यात.
 ग. १. बाबा २. शेळी ३. गृहिणी ४. लांडोर ५. मैत्रीण ६. लेखिका

७. वचन

- क. एकवचन - युवती, पाखरू, मोती, लिंबू, तरुणी अनेकवचन - घरे, मोती, केळी, शेते
- ख. १. घड्याळे २. दार ३. मिच्या ४. वासरे ५. पाखरू
६. नद्या ७. भाकरी ८. झाडे
- ग. १. कैच्या २. मुले ३. फुले ४. साड्या ५. पक्षी

८. सर्वनाम

- क. १. आपणच २. तू ३. जे, ते
- ख. १. ती मुलगी आहे. २. तो राजा दयाळू आहे. ३. ती आपल्याला तसे म्हणाली.
४. तो खूप हुशार मुलगा आहे. ५. ती अतिशय सुंदर होती. ६. मी तुला मदत करू.
७. टेबलावरील ती वही माझी आहे. ८. प्रधानमंत्री स्वतः जातीने या समारंभाला हजर राहतील.
- ग.

क्र	सर्वनाम	प्रकार
१.	कोण	प्रश्नार्थक सर्वनाम
२.	तू	पुरुषवाचक सर्वनाम
३.	तो	दर्शक सर्वनाम
४.	जो-तो	संबंधी सर्वनाम
५.	आपण	पुरुषवाचक सर्वनाम
६.	काय	प्रश्नार्थक सर्वनाम
७.	स्वतः	आत्मदर्शक सर्वनाम
८.	हा	दर्शक सर्वनाम
९.	काय	प्रश्नार्थक सर्वनाम
१०.	आपण	पुरुषवाचक सर्वनाम

९. विशेषण

- क. १. चार २. खूप हुशार ३. खूप आळशी ४. पांढरी ५. फाटका
- ख. (विद्यार्थ्यांनी स्वतः माहिती लिहावी.)
उदाहरण:- १. चार २. शांत ३. जांभळा ४. गोड ५. एक किलोमीटर
- ग. १. चतुर २. हुशार ३. गोड ४. १० किलो ५. एक लिटर ६. उंच

१०. क्रियापद

- क. १. बसला २. फुलली ३. करीत ४. शिकवित ५. नेत
- ख. १. नये. २. बोलावे. ३. नका. ४. टाळावे.

११. काळ

- क. १. अपूर्ण भविष्यकाळ २. तो अभ्यास करीत आहे. ३. अपूर्ण वर्तमानकाळ ४. मी जेवण केले.
५. वर्तमानकाळ ६. सूर्य पूर्वला उगवत असतो. ७. मी सिनेमा पाहत होतो. ८. सूर्य मावळत असेल.
९. त्याचे पुस्तक वाचून होईल १०. वर्तमानकाळ ११. बाळ दररोज शाळेत जात होता.

- ख. १. वर्तमानकाळ - रीती वर्तमानकाळ २. भूतकाळ - साधा भूतकाळ ३. भूतकाळ - पूर्ण भूतकाळ
४. भविष्यकाळ - साधा भविष्यकाळ ५. वर्तमानकाळ - चालू वर्तमानकाळ
- ग. १. उठतो २. आली ३. जाईन ४. लढले ५. गेली ६. असते

१२. शब्द-भंडार

समानार्थी शब्द

- क. १. गुरू, शिक्षक २. भूमी, धरणी ३. नयन, नेत्र
ख. १. भू २. द्रव्य ३. सरिता ४. दास ५. गिरी
ग. १. पर्ण २. मेघ ३. देवालय ४. तडाग ५. वृक्ष
६. दगड ७. अर्णव ८. किनारा ९. जल १०. हस्त

विरुद्धार्थी शब्द

- क. १. सनाथ २. सोपे ३. उदय ४. अनादर ५. अवनत
ख. १. नास्तिक २. अपयशी ३. स्वातंत्र्यात ४. अहिंसेचा ५. मंजुळ
ग. १. नीती २. पिछाडी ३. निर्यात ४. शेवट ५. अनुदार
६. निरुपयोगी ७. जवळ ८. निर्जीव ९. अप्रिय १०. नापास

शब्दसमूहासाठी एक शब्द

- क. १. दंतकथा २. देशांतर ३. पोपटपंची ४. धनवान ५. दैनिक ६. पूरग्रस्त ७. बेट
ख. १. तट २. परदेशगमन ३. बेवारशी ४. ध्येय ५. फितूर ६. निशाचर

१३. विरामचिन्ह

- क. १. मुलांनो, गडबड थांबवा. २. राम, हरी आज तू काय करतोस? ३. राधा म्हणाली, “चल, आपण आताच खेळू या.”
४. मुलांनी लवकर उठावे, आंघोळ करावी, देवाला नमस्कार करावा व आपल्या अभ्यासाच्या कामास सुरुवात करावी.
५. अरे! त्या पोराला. ६. राम आंबा खातो. ७. आज आपण फिरायला जायचे का?
८. बापरे! केवढा हा साप. ९. तीन-चार मुले इकडे यावी. १०. या पाठाचे लेखक ‘राम जोशी’ हे आहेत.

१४. शुद्धलेखन

- क. १. भाऊ २. कृत्रिम ३. वरळी ४. प्रवेश ५. गर्दी
६. गोळीबारी ७. विश्वास ८. दगडी ९. खिडकीत १०. सर्व

१५. वाक्प्रचार

- क. १. जाब विचारणे - उत्तर विचारणे.

वाक्य- मोहनने आपली वही चोरल्याचे कळताच शामने मोहनलालला जाब विचारला.

२. दगा फटका देणे - फसविणे.

वाक्य- सावकाराने रामू शेतकऱ्याला कर्जाच्या बाबतीत दगा फटका दिला.

३. रक्त खवळणे - खूप राग येणे.

वाक्य- विनय खोटे बोलला आहे हे कळल्यावर आईचे रक्त खवळले.

४. पायात बळ येणे - समज येणे.

वाक्य- वडिलांच्या अचानक मृत्युमुळे सर्व कुटुंबाची जबाबदारी पडल्याने रवीला पायात बळ आल्यासारखे झाले.

५. खोडून काढणे - मोडून काढणे.

वाक्य- समाजसुधारकांनी पारंपरिक अयोग्य चालीरिती खोडून काढल्या.

६. मुभा असणे - परवानगी असणे.

वाक्य- आईने मला मैत्रिणीकडे एक दिवस राहण्याची मुभा दिली.

७. जिवावर उठणे - एखाद्याचा जीव घेण्यास तयार होणे.

वाक्य- सुरेशने महेशला चोरीत अडकवण्याचा बेत केला होता हे कळताच महेश सुरेशच्या जिवावर उठला.

८. मस्ती येणे - जाम/ जोश येणे.

वाक्य- श्रीमंत झाल्यावर गरीब गौतमला खूप मस्ती आली.

९. नजरेत भरणे - उठून दिसणे.

वाक्य- श्रीगणेशाची मूर्ती गर्दीत ही नजरेत भरत होती.

१०. सामोरे जाणे - निधड्या छातीने सकंटास तोंड देणे.

वाक्य- मावळे नेहमीच शिवरायांवर आलेल्या संकंटाना सामोरे जात असे.

१७. उतारा आकलन

★ झाडांची आणि माझी दोस्ती चाफ्याची माझी पहिली ओळख देवघरातच झाली.

१. गोव्याने लेखिकेला झाडांबरोबर फ्रेंडशीप (मैत्रीची) गोष्ट दिली.
२. लेखिकेने आईकडून जेथे जाईल तिथून असासून फांद्या आणायच्या आणि बाबांकडून त्या फांद्या जोपासायच्या हा वसा घेतला आहे.
३. सुट्टीत गोव्याला गेल्यावर झाडांच्या सहवासात खेळताना, घरामागच्या डोंगरावर हुंदडताना लेखकाच्या आनंदाला वृद्धिंगत होत असे.
४. गोव्यात घरच्या अंगणात भोपळ्याची वेल, केळी, शहाळ इत्यादी वनस्पती असतात.

★ महात्मा फुले यांच्याप्रमाणे शाहू छत्रपतींनी महाराजांनी निरनिराळ्या जातींची वसतिगृहे स्थापिली.

१. श्री. शाहू महाराजांनी सामाजिक सुधारणेच्या कार्यात शिक्षणाला प्रमुख स्थान दिले.
२. भारतीयांना तिसरा डोळा इंग्रजी शिक्षणाचा लाभला.
३. लोकहितवादींनी खरी शक्ती ज्ञान हीच सांगितली.
४. इंग्रजांनी विद्येची प्रवेशद्वारे सर्व जातींना खुली केली.
५. श्री. शाहू महाराजांचे सक्तीचे व मोफत शिक्षण हे शिक्षणाचे धोरण होते.

२०. चित्रवर्णन

चित्र-१

उदाहरणार्थ :-

एक वाडा आहे. वाड्याबाहेर एक बाग आहे. त्या बागेत सुंदर लाल रंगाची फुले फुलली आहेत. राजकन्या व दोन सेवक बागेत असून राजकन्या फुलांजवळ आहे. ती खूश आहे.

चित्र-२

उदाहरणार्थ :-

एका घरात आई, बाबा व मुलगा एकत्र उभे आहेत. मुलाला बक्षीस मिळाल्याने सर्वजण खूश आहेत. आई व बाबा मुलाचे कौतुक करून शाबासकी देत आहेत. मुलाच्या हातात पदक आहे व तो ही खूप खूश आहे. मुलाने शाळेचा गणवेश घातलेला आहे.